

Радкевич Олександр Петрович
старший науковий співробітник
Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

АВТОРСТВО І СПІВАВТОРСТВО ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНУ ПРОДУКЦІЮ

Згідно з Цивільним кодексом України [1] до суб'єктів авторського права належать і педагогічні працівники професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ), зокрема викладачі, майстри виробничого навчання, методисти та інші учасники навчально-виховного процесу, в ході якого створюється й використовується ними навчально-методична продукція. Тобто, це особи, яким належать особисті немайнові та/або майнові права інтелектуальної власності на навчально-методичну продукцію.

Суб'єктами авторського права можуть бути і юридичні особи (ПТНЗ) як публічного, так і приватного права, які набули права на твір науки, мистецтва тощо у процесі договірних відносин або відповідно до закону.

Окремої уваги заслуговує навчально-методична продукція, створена у співавторстві. Її головною ознакою є спільна праця двох чи більше педагогічних працівників ПТНЗ, заснована на творчому характері. Якщо навчально-методична продукція створена двома або більше педагогічними працівниками ПТНЗ, то авторське право належить їм усім. Адже, згідно з ст. 436 Цивільного кодексу України [1] та ст. 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [3], творча продукція належить співавторам незалежно від того, чи є вона подільною чи неподільною.

Специфіка подільного співавторства, полягає в тому, що навчально-методична продукція komponується педагогічними працівниками ПТНЗ з частин, створених різними авторами. Такі частини є самостійними і вони можуть бути використані відокремлено від основного навчально-методичного твору, як самостійний педагогічний продукт.

Педагогічні працівники, які є суб'єктами такого співавторства мають право на використання твору за власним бажанням. Однак, у випадку надання іншим особам права на використання навчально-методичної продукції, це потребує погодження з кожним із співавторів. Зауважимо, що в такому випадку педагогічні працівники ПТНЗ мають право на отримання за це винагороди.

Особливостями подільного співавторства є те, що воно спрямоване на надання педагогічним працівникам ПТНЗ можливостей використання особистих творчих навчально-методичних продуктів на власний розсуд. Отже, під подільним співавторством прийнято розуміти об'єднання педагогічних працівників ПТНЗ для створення навчально-методичної продукції, в ході чого кожна частина має самостійне значення і може бути використана без додаткового розумового навантаження.

Зазначимо, що під час створення навчально-методичної продукції в подільному співавторстві автор твору може відмовити іншим особам у дозволі на використання або зміну твору. Однак така дія неможлива у разі попередньої домовленості сторін (педагогічних працівників) про заборону таких дій. Відповідно до положень вітчизняного законодавства, не визнається співавторством допомога технічного, організаційного та фінансового характеру.

На відміну від подільного співавторства, неподільне характеризується тим, що створена навчально-методична продукція є цільним продуктом, який втрачає своє змістове та розумове навантаження у разі від'єднання частини твору. Так, до неподільного співавторства належить діяльність педагогічних працівників ПТНЗ, які виконують науково-дослідну, методичну, навчальну та інші види робіт у співавторстві з його початку і до кінця, або у випадку, коли частини, створені нарізно педагогічними працівниками (авторами) і поодиноці не мають самостійного значення.

Важливим моментом у неподільному співавторстві є те, що жоден із співавторів не може без достатніх підстав відмовити іншим у дозволі на використання або зміну твору. Уваги заслуговує співробітництво, яке

відрізняється від співавторства тим, що педагогічні працівники ПТНЗ (автори) беруть участь у створенні колективної праці за завданням певної юридичної особи. Таким чином, колективна праця не є єдиним цілим, а отже, авторське право на колективний твір належить лише юридичній особі.

Виключне право на використання твору належить особі, з якою автор перебуває у трудових відносинах (роботодавцю), якщо інше не передбачено договором. У цьому контексті актуальним вбачається обґрунтування особистих немайнових прав педагогічних працівників ПТНЗ: право на визнання людини творцем об'єкта авторського права; право перешкоджати будь-якому посяганню на своє авторське право, здатному завдати шкоду честі чи репутації автора; право вимагати зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору, якщо це практично можливо; право забороняти зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору; право обирати псевдонім у зв'язку з використанням твору; право на недоторканність твору [1].

Як висновок варто вказати на наявність у педагогічного працівника як особистих немайнових так і майнових прав на інтелектуальну власність, що є результатом використання авторського права. Ці права є невідчужуваними, тобто не можуть передаватися іншим особам. Таким чином, особисті немайнові права належать і можуть бути здійснені тільки особою, а майнові права педагогічних працівників ПТНЗ виявляються в: праві на використання твору; виключному праві дозволяти використання твору; праві перешкоджати неправомірному використанню твору, в тому числі забороняти таке використання; праві на відтворення твору.

Список використаної літератури

1. Цивільний кодекс України : за станом на 16 січ. 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 56
2. Про авторське право і суміжні права від 23.12.1993 № 3792-XII 211 [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>